

БІЛЛОВІ ОЧІ

ОПОВІДАННЯ

Сестра ввійшла до кімнати, де сидів Білл, і подивилася навколо: чи все готове до приходу лікаря. У їхній лікарні не звикли до таких знаменитостей, і щоразу, коли він приходив оглянути Білла, сестра боялася почути від нього запитання, на яке не зможе відповісти, — про щось таке, що вона вивчала, ще будучи практиканткою, і тоді ж так забула, як-от: «Дайте визначення лімфи, міс Коннорс, і коротко сформулюйте її роль в організмі людини».

Вона провела пальцем по столу, побачила на пальці бруд і швидко повела оком, шукаючи ганчірку. Ганчірки ніде не було, і тоді сестра підняла поділ форменої сукні й, тримаючи його однією рукою, витерла стіл нижньою спідницею. Відчувши, що оголилися стегна, вона повільно повернула голову і подивилася на Білла. Білл був міцний, кремезний чоловік з м'язистою шиєю і такою масивною грудною кліткою, немовби її відлито з металу, з яким він працював. «Йому років двадцять п'ять», — подумала сестра. Те, що такий молодий, повнокровний чоловік не міг бачити її принад і реагувати на них так, як мав би, прикро вразило її, і вона збуджено заговорила до нього:

— Ну, я гадаю, ви задоволені, що все скінчилось і ви дізнаєтесь, нарешті, про наслідок, хоч який би він був.

— Я й так знаю, — сказав Білл. — Я спокійний. У мене немає сумніву. І раніше не було.

— Мушу сказати, ви були хорошим

пацієнтом. Не труснілись, як багато інших.

— Чого я мав труситися? — запитав Білл. — Цього разу мені пощастило, як щастить не кожному. Ви ж розумієте, що я маю на увазі? Мені пощастило, що такий знаменитий лікар оперував мене задурно тільки тому, що моя дружина написала й попросила його про це. — Він вдоволено засміявся. — Боже, як мені пощастило!.. З того, як він морочився зі мною, можна було подумати, що я мільйонер або президент Сполучених Штатів, або ще бозна-хто.

— Це правда, — замислено мовила міс Коннорс. — Він добрий чоловік.

Схаменувшись, що все ще тримає поділ вище колін, вона швидко опустила його і розглядила долоною.

— Який він із себе? — запитав Білл.

— Почекайте, — відказала вона. —

Ви довго чекали і коли почекаєте ще трохи, то, мабуть, самі зможете побачити, який він із себе.

— Звичайно, зможу, коли він зніме пов'язку, — сказав Білл. — Ніяких «мабуть». Обов'язково зможу.

— Ви оптиміст, — зауважила сестра. — Ви не занепали духом, мушу віддати вам належне.

— А чого б мені занепасти духом? — запитав Білл. — Саме ж такі операції зробили його знаменитим, хіба ні? Якщо він не зможе повернути мені зір, то хто ж тоді?

— Так, ваша правда, — погодилася сестра.

Білл поблажливо засміявся з її сумнівів.

— До нього везуть хворих з усього світу, хіба не так? Ви самі казали мені, сестро!.. Думаєте, чого вони так роблять? Заради морської прогулянки?

— Та, звісно, ні, — мовила сестра. — Ви піймали мене на слові. Я не хотіла

Вільям Марч (1894—1954) — американський письменник, що в своїх творах змальовував сповнене труднощів і тяжкої праці життя простих людей Америки. Оповідання Марча здебільшого побудовані на гострих драматичних колізіях. Найкращі з них зібрано в книжці «Дехто любить короткі оповідання» («Some Like Them Short»); з якої перекладено і цю новелу.

зіпсувати вам настрої. Я тільки сказала «мабуть».

— Ви могли не казати мені, який він добрий чоловік, — знов озвався Білл після довгої паузи. Він задоволено засміявся і простяг руку, намагаючись взяти руку міс Коннорс, але вона, всміхнувшись, відступила на крок убік.

— Думаєте, я не знав цього сам? — провадив він. — Я знав, що він добрий чоловік від тієї миті, як він прийшов до лікарні і заговорив зі мною. Я знав...

Він замовк, відкинувся на стільці і потер затилля однієї руки пальцями другої. Він відчував, що спинився саме вчасно, щоб не видатися смішним. Не варто було пояснювати міс Коннорс чи ще комусь, які почуття до лікаря виповнювали його серце і який він був йому вдячний. Говорити про це не було потреби.

Міс Коинорс підійшла до столу й поправила букет айстр, що його напередодні принесла Біллові дружина. Критично оглянула його, примруживши очі і відхиливши назад голову. Раптом вона випросталась.

— Чуєте? — сказала вона. — Це він. — Так, — підтвердив Білл.

Міс Коинорс підійшла до дверей і відчинила їх.

— Прошу, лікарю, прошу, ваш пацієнт готовий і чекає на вас.

Вона відступила вбік, думаючи про запитання, які може поставити їй людина такого високого рангу, коли це раптом спаде їй на думку.

— Якщо я буду вам потрібна, я чекаю тут у коридорі.

Лікар підійшов до Білла, уважно подивився на нього, але відразу не заговорив. Потім відійшов до вікна і зсунув важкі темні порт'єри. То був маленький на зріст повний чоловік з високим опуклим чолом. Його руки були такі м'які і, на герший погляд, такі нерішучі, що аж не вірилось, як вони можуть робити такі тонкі операції, які вони робили. Його темно-сині очі були лагідні й дуже співчутливі.

— Ми якраз говорили про вас, — сказав Білл. — Сестра і я. Я хотів, щоб вона розповіла, який ви з себе.

Лікар присунув стілець і сів обличчям до пацієнта.

— Сподіваюся, вона добре змалювала мою зовнішність, не була надто жорстока до мене?

— Вона нічого не сказала, — відповів Білл. — Та це й не потрібно. Я і так знаю, який ви з себе.

— Тоді поділіться зі мною, і я скажу, наскільки ви близькі до істини.

Він потягся до столу, ввімкнув затінену абажуром лампу і повернув її так, щоб йому було зручно.

— Це не важко, — сказав Білл. — Ви чоловік з почуттям власної гідності, зовсім сивий, і я бачу вас на голову вищим від усіх, кого мені траплялося зустрічати. У вас лагідні темно-карі очі, але вони можуть бути сердиті й дивитися крізь людину, якщо ви вважаєте, що вона підла, бо підлість — це те, що ви найдуже ненавидите.

Пучками пальців лікар торкнувся кутків своїх м'яких, добрих очей.

— Цього разу ви помилилися, — сказав він з усміхом. — Дуже помилилися, Білле.

Він вимкнув лампу і знов обернувся до хворого, тепер уже зосереджений і серйозний.

— Зараз у кімнаті цілковита темрява. Потім я поступово додаватиму світла, аж поки ваші очі звикнуть до нього. Я завжди кажу це своїм пацієнтам, щоб вони спочатку не боялися.

— Боже! — сказав Білл. — Ви думаєте, я вам не вірю?.. Я надто певний, щоб боятися.

— Якщо ви готові, я зараз зіму пов'язку.

— Гаразд, — мовив Білл. — Я антрохи не хвилююся.

— Може, поки я працюватиму, ви розповісте мені про той нещасливий випадок, який вас спіткав, — сказав лікар по паузі. — Це відверне вашу увагу, а до того ж я так і не зрозумів, як усе сталося.

— Розповідати багато нічого, — сказав Білл. — Я одружений, у мене троє дітей — вам писала про це моя дружина, — а тому я знав: щоб утриматись на роботі, я мушу тяжко працювати. На заводі щодня звільняють робітників, але я сказав собі, що зі мною такого статися не може. Я весь час пам'ятав, що, маючи сім'ю, повинен працювати так, щоб бути певним, що мене не звільнять ні за яких обставин.

— Опустіть руки, Білле, — м'яко сказав лікар. — Говоріть скільки завгодно, але руки тримайте на колінах.

— Та я, здається, перестарався, — вів далі Білл. — Мені, мабуть, надто довго велося... Потім оте свердло... Воно розлетілося майже на десяток уламків і осліпило мене. Спочатку я навіть не зрозумів, що зі мною. Ну, а решту ви знаєте, докторе.

— Це був тяжкий випадок, — сказав лікар. Тоді зітхнув і похитав головою. — Дуже тяжкий.

— Те, що я збираюся сказати, може здатися дурницею, — знову заговорив Білл. — але я хочу це сказати і зняти з душі. Я ладен на все для такої людини, як ви. Я багато думав про це... І я хочу, щоб ви знали — якщо я колись хоч чимнебудь зможу стати вам у пригоді, скажіть тільки слово і, де б я не був, я все покину й прибіжу. І коли я кажу «ладен на все», я маю на увазі так і на все, навіть на те, щоб віддати своє життя... Я хотів, щоб ви про це знали.

— Я вірю вам, — сказав лікар, — і знаю, що ви говорите від щирого серця.

— Я просто хотів, щоб ви це знали, — повторив Білл.

Після невеликої паузи лікар обережно почав:

— Все, що можна було для вас зробити, Білле, зроблено, і немає підстав думати, що операція невдала. Але іноді вона не дає позитивних наслідків, незважаючи на всі наші зусилля.

— Мене це не турбує, — тихо мовив Білл, — тому що я певен. Я знаю, таж само, як те, що я оце тут сиджу: як тіль-

ки ви знімете пов'язку, я побачу ваше обличчя.

— Глядіть, щоб не розчаруватися, — повільно сказав лікар. — Краще майте це на увазі. Не плекайте надто великих надій.

— Я жартував, — озвався Білл. — Насправді для мене не має ніякого значення, який ви з себе. Я жартував, коли говорив про це. — Він засміявся. — Забудьте ті мої слова. Забудьте.

Тримаючи тендітні руки на колінах і трохи нахилившись уперед, лікар уважно вдивлявся в обличчя свого пацієнта. Його очі звикли до сутіні, і тепер він виразно бачив риси Біллового обличчя. Він увімкнув слабке, затінене світло, затуляючи його долонею, зітхнув, похитав головою і повільно потер чоло.

— У вас теж є діти? — запитав Білл.

Лікар підійшов до вікна, злегка потяг за шнур, і цупкі порт'єрни безгучно розсунулися.

— У мене троє дівчаток, — відповів він.

Світло осіннього сонця шугнуло до кімнати і сліпучою смугою лягло на підлогу, торкаючись Біллових рук, його грубого, відкинутого назад обличчя і стіни за ним.

— Оце то штука! А в мене троє хлопців... Що ви на це скажете?

— Це, як кажуть, збіг, — відповів лікар.

Він знову підійшов до стільця, став між Біллом і сонячним світлом і стомлено промовив:

— Можете підняти руку, якщо хочете.

Білл підніс до скронь свої волохаті, темні від мастила робочі руки й здивовано запитав:

— Ви вже зняли пов'язку, докторе, правда ж?

— Так.

Лікар кивнув головою, відступив убік, і яскраве сонячне світло знову лягло на широке, добродушне, слов'янського типу обличчя Білла.

— Тепер, — мовив Білл, — я можу зізнатися, що кривив душею, коли казав, що не боюся. Я боявся до смерті майже весь час, докторе, але я певен, ви й самі це знаєте. Ось тому, мабуть, я й поведився сьогодні, мов дитина. Це така радість знати, що все скінчилося і що я знову буду бачити... Можете увімкнути світло в будь-яку мить, коли забажаєте. Я готовий.

Лікар мовчав.

— Моя жінка приходила вчора провідати мене. — знов заговорив Білл. — Вона сказала, що на заводі тримають для мене моє місце. Я попросив переказати, що зранку в понеділок обов'язково

вийду на роботу. Я з радістю повернуся до свого верстата.

Лікар і далі мовчав.

Білл, боячись видатися невдячним, швидко додав:

— Я добре відпочив за ці тижні, але тепер я хочу повернутися до роботи, докторе. Я сімейний чоловік і маю обов'язки. Моя дружина і діти помруть з голоду, якщо я не дбатиму про них, і я не можу собі дозволити дурно гаяти надто багато часу. Я певен, що ви знаєте це й по своїй роботі.

Лікар підійшов до дверей і тихо покликав:

— Сестро... Сестро, йдіть-но сюди.

Сестра швидко ввійшла, підступила до столу й стала поруч із вазою з айстрами. Тоді звела очі і уважно подивилася на Біллове обличчя. Без пов'язки він здавався зовсім іншим і навіть молодшим, ніж вона думала. Його круглі карі очі були простодушно-невинні й по-дитячому чисті. Вони немовби пом'якшували його грубі руки, важке підбіддя, буйний шорсткий чуб. «Очі зовсім змінили його обличчя», — подумала сестра і зрозуміла, що якби не побачила їх, то ніколи по-справжньому не пізнала б його вдачі й не мала б і найменшого уявлення про те, яким він був для людей, що знали його до того нещастя.

Поки вона, отак міркуючи, дивилася на Білла, він знов усміхнувся, тоді стулив губи і повернув обличчя до лікаря.

— Що сталося? — весело запитав він.

— Чого ви чекаєте?.. Чи не шукаєте ви кольорових олівців, щоб перевірити мій зір? — Він знову засміявся. — Слухайте, докторе, не тримайте мене отак у темряві. Як же я побачу, який ви з себе, поки ви не увімкнете світло, га?

Лікар не відповів.

Білл потягся, вдоволено позіхнув, а тоді зручніше вмовився на стільці, усміхнувся і весело підморгнув до голої стіни на ярд лівіше від того місця, де стояла міс Копнорс.

Нарешті лікар заговорив:

— Мій зріст — п'ять футів і вісім дюймів, — почав він своїм нерішучим, співчутливим голосом. — Вага — близько ста сімдесяти п'яти фунтів, так що ви можете уявити, яким зереватим я стаю. Наступної весни мені виповниться п'ятдесят два роки, і я швидко лисію. Я вдянений у сірий костюм і світло-коричневі черевики... — Він якусь хвилю помовчав, немов добираючи потрібних слів. — Сьогодні на мені голуба краватка, — додав він, — темно-голуба краватка в білі горошки...

*З англійської переклав
Андрій ЄВСА*